
Відгук

офіційного опонента на дисертацію

Чабан Тетяни Ігорівни

«Стильові засади символізму в сонатах західноукраїнських композиторів кінця XIX – першої половини XX століття»,

представлену на здобуття наукового ступеня

кандидата мистецтвознавства

за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво

Активізація від другої половини XIX ст. стильових і жанрових пошуків українських композиторів у контексті взаємодії зі світовими художніми тенденціями призводить до визначеності регіональної музичної орієнтації. Зокрема це стосується формування західноукраїнської професійної композиторської школи в її стильових європейських перетинах. Особливо значущим із позицій сучасності виявляється символізм із його настановою на досягнення духовних вимірів людства. Певний час замовчувані з ідеологічних причин символістські тенденції сьогодні привертають увагу музикознавців у різноманітних ракурсах.

Дослідження Т. І. Чабан «Стильові засади символізму в сонатах західноукраїнських композиторів кінця XIX – першої половини XX століття» присвячене виявленню стильових рис мислення композиторів означеного регіону України на прикладі жанру фортепіанної сонати. Жанр сонати пройшов доволі тривалий шлях розвитку, формуючи типові ознаки композиторського мислення, що вписувалися в історичний контекст європейського мистецтва. Тому метою роботи виступило «виявлення стильових ознак символізму в творчості західноукраїнських композиторів у межах сонатного жанру» [див. с. 9], тобто виявлення духу епохи, віянь часу.

Робота сформована в традиційній будові, складається зі вступу, двох розділів із підрозділами, висновків, списку використаних джерел та нотних прикладів. Розділ перший «Символізм і фортепіанна сонатна творчість в

Україні наприкінці XIX – на початку XX століття» охоплює теоретико-методологічний базис, що викладається у трьох підрозділах: «Символізм і в детермінації фортепіанного мистецтва: джерела і методологія дослідження», «Україна і символізм: європейські та національно-унікальні виміри», «Жанр сонати в самоствердженні символістської парадигми в антитезі сонатності Віденського класицизму і романтизму». Дослідниця розглядає символізм як спосіб художнього мислення, закономірно приходячи до історичних узагальнень щодо символічних проявів у різних галузях мистецтва XX століття. Акцентується увага, що «символізм склав виразний напрям мистецтва, але, одночасно, являє собою певне «світорозуміння», яке зумовило усталення модерністських ліній мистецтва...» [с. 11], що дозволяє побачити в символізмі певну новаційну орієнтованість мислення, яка стає стимулом експериментів у композиційних рішеннях музичних творів навіть у кристалізованих жанрах і формах.

Дослідники творчості українських композиторів вказували на традиціоналістські риси стилю, які поєдналися із європейськими здобутками сонатного жанру, але не втратили свого фольклорного забарвлення. Такий тандем підкреслюється і в роботі дисертантки, але відмічається реакція мистецтва на світові тенденції, що знаходить себе у неокласичному, символістському та імпресіоністському виявленні. Підкреслюється тісний зв'язок символізму з імпресіонізмом у творчості українських авторів «...напрямки у музиці, привносять у музичний символізм «присмак» імпресіоністичного «звукопису»...» [с. 57]. З таким висновком напевно можна погодитись, адже спільність завдань цих напрямків знаходить свої відгуки у композиторів.

Найбільш цікавим та цінним в роботі є другий розділ: «Українська фортепіанна соната XIX – першої половини XX століття в проекції на мистецтво українського Заходу». Розділ визначається ємністю і складається з п'яти аналітичних підрозділів, які пропонують досить ретельний аналіз Сонат та Сонатин західноукраїнських композиторів (Василя Барвінського,

Романа Сімовича, Антіна Рудницького, Миколи Колесси). В усіх представлених аналізах сонатних композицій просліджуються риси стилю символізму та певні виходи їх мислення на дух часу.

Т. І. Чабан звертає увагу на пріоритетність ліричного пафосу вираження в межах вітчизняного трактування символізму, зокрема в фортепіанній творчості, первинно пов'язаній із камерним салонним музикуванням. Іншою специфічною українською рисою розуміння символізму стає емоційна стриманість, відповідна християнським засновкам вітчизняної культури.

Чільна увага в становленні вітчизняного символізму у фортепіанній музиці приділяється постаті Василя Барвінського. Саме в його творчості органічно з'єднуються загальноєвропейські та національні (фольклорні) мотиви на засадах високого професіоналізму. Такі музикознавці, як С. Павлишин, В. Козлов, Н. Кашкадамова, неодноразово наголошували на академічній професійності В. Барвінського. С. Павлишин вказувала на романтичні, традиціоналістські риси виразу композитора, що живили його сприйняття сучасних віянь. Продовжуючи стильовий аналіз творчості В. Барвінського, Т. І. Чабан у трактуванні сонатного жанру виявляє елементи старовинної церковної сонати, що є притаманним символізму як напряму релігійно-духовної спрямованості.

Подібне поєднання рис неокласицизму, символізму, імпресіонізму, фольклоризму виділяється авторкою дисертації у інших західноукраїнських авторів, хоча їх кількісне і якісне співвідношення істотно різняться в творчості окремих персоналій. Наприклад у Р. Сімовича як характерне виявляється використання ранньосонатних компонентів у формі, також «виділяються риси *помірного неокласицизму* у творчо-методологічній палітрі митця, налаштованого через фольклоризм демонструвати в своїх надбаннях вірність національній ідеї» [с. 152]. А. Рудницький підкреслив модернові тенденції політональним насиченням, технікою «вільної атональності, але в межах неокласицизму, скоріш наближеної до Стравінського 1920–1930

років» [с. 158]. Основною рисою творчості М. Колесси, на думку Т. І. Чабан, виступила фольклорна течія в її багатогранних трансформаціях. Дисертантка стверджує щодо творчості М. Колесси: «Це композитор, який використовуючи фольклорну автентичність тематизму не застосовує при цьому цитат. Його Сонатина втілила в собі зовсім нову особливість, яка не була характерна для української музики: органічне поєднання національно-характерного мелосу карпатського типу з сонатною формою» [с. 173].

З вищенаведених спостережень можна зробити висновок про досягнення основної мети роботи – виявлення стильових ознак символізму у творчості західноукраїнських композиторів в межах сонатного жанру. Відчувається прагнення «схопити» тему в її актуальних виходах на концертне фортепіанне виконавство, що потребує оновлення і переосмислення репертуару в його сольній масштабності європейського типу і національній конгломерації, взірцем чого є західноукраїнська соната.

Серйозна, змістовна праця викликає, відповідно, деякі запитання.

Перше питання продиктоване трактуванням у дисертації символізму в творчості західноукраїнських композиторів як явища, що синтезує різностильові риси. Скажіть, будь-ласка, чи є, на Вашу думку, відмінності проявів символізму в музиці різних регіонів України?

Друге питання стосується актуальних виходів символізму в музиці. Хто із сучасних композиторів України найбільш послідовно продовжує символістський підхід, виявлений у Вашому дослідженні на прикладах В. Барвінського, Р. Сімовича, А. Рудницького, М. Колесси?

І нарешті, враховуючи фахову піаністичну діяльність, – чи задіяні аналізовані сонатні композиції у Вашій особистій виконавській практиці?

Ці питання викликані бажанням уточнень, оскільки ціле пропонованої концепції є переконливим. Поставлені завдання виконані. Дослідження Тетяни Ігорівни Чабан є вагомим внеском у музичне українознавство, містить низку цікавих і нових спостережень, різнобічно розглядає прояви символізму в їх взаємодії з іншими історичними стильовими тенденціями на

національному ґрунті. Вважаю, матеріал дисертації може стати основою для посібника, корисного як для піаністів, так і для представників інших спеціальностей в рамках курсу історії української музики з метою осягнення регіональної самобутності нашої держави.

Побажання – продовжувати дослідницьку діяльність у вибраному ракурсі, можливо поступово збільшувати коло авторів та розширювати аналіз виконавськими редакціями.

Сукупність теоретичної та аналітичної розробки завдань дисертації, повнота і обґрунтованість висновків, різноманітність аналізованого матеріалу дозволяють закріпитися в думці, що підготовлена праця відповідає вимогам МОН України, які висуваються до досліджень відповідного класу. Вважаю, що авторка дисертації «Стильові засади символізму в сонатах західноукраїнських композиторів кінця XIX – першої половини XX століття» Тетяна Ігорівна Чабан гідна присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музикознавства,
інструментальної
та хореографічної підготовки
Криворізького державного
педагогічного університету

І. М. Власенко

